

עיתון

ארתור קסטלר, סופר, עיתונאי, הרפתקן, הוגה דעות בפוליטיקה.

חוקר פסיכולוגיה והשפעות סמים. קסטלר, שנולד בבודאפשט כיהודי.

היה חלוץ בארץ בשנות ה-20. חבר המפלגה הקומוניסטית הגרמנית.

נידון למוות במלחמת האזרחים בספרד, ובין ראשוני המשכ

האירופאים שפנו עורף לקומוניזם הטוטליטארי - מטיל ספק ב

האחרון. "השבט ה-13" * ביהדות של יהודי מזרח-אי

האם יהודי אירופה יהודי

אחרי שבחלק הראשון של השבט ה-13 על סמך שיבירי מקורות היסטוריים שונים למים ויהודים, את ההיסטוריה הכוזרית השני של סיפרו הוא עוסק בפיוורם באירופה, ושב וטוען כי אמונתם של יהודי יהדותם, ובהיותם, "עם נבחר מכל העמים משמעות.

אחרי מסקנות פסקניות שכאלה, מדגיש המניעים שהביאו אותו לחבר את סיפרו כליהודי הפורה שמוצאם ממזרח-אירופה, שיש כיום לפתור את בעיית זהותם, ושעליהם לחדר שה הסוציו-תרבותית שהם חשים לדמויותיהם הדת היהודית. לדבריו, רק ליהודים המתגוררים יש הזכות לשמור על קשר עם המורשת היהודית הפורה להיפטר מסנטימנטים אלה, ובשם המערבי עליהם להינתק כמודע מעצם היותם יהודים מאחר שאינם יהודים, ולמרביתם אין קשר לאבות, ולשפתם, למלכיהם ולנביאיהם.

לכל הראיות הללו מצרף קסטלר את הטענה כי האידיש אינה סייג של הלשונות הגרמנית והעברית אלא לשון סלאבית במקורה, שבה השתלבו דיאלקט של העיר הגרמנית מימי הביניים תוך אימוץ בידי היהודים. טענה נוספת בהקשר זה, שעליה מסתמך קסטלר, היא זו שיהודי גרמניה, לאורך תולדותיהם, חסידים זרים ללשון האידיש, ומעודם לא השתמשו בה. מבחינה מעשית, סיפרו של קסטלר הוא מהפכני, והוא טורף את הקלפים של כמה מהנחת-היסוד של היהדות הדתית והציונית המדינית. הספר, שהופיע כבר באנגלית ובאצטו-הברית, מעורר סערה בחוגים יהודיים, והביא עליו קיתון של שופכין מצידו של המימסד-היהודי שם, מן הסתם יעורר הספר מחלוקת גם בישראל, ששאלת "מיהו יהודי?" שבה בה אל הכותרות אחת לכמה שנים. מיהו היהודי ארתור קסטלר?

ארתור קסטלר

א, "כבשים, דבש ויהודים למכביר"

מה מביא סופר לכתוב על התרחשויות היסטוריות מלפני אלף שנים בקירוב, על עם לוטה במיטרתים, שהמידע עליו והרשומות אודותיו מועטים ביותר? משבר הזהות היהודית במחצית השנייה של המאה ה-20 לא פסח גם על ארתור קסטלר, אך בניגוד לסופרים ואנשי-רוח יהודים אחרים בפורה, המקעקעים את פרצו פיהם הסיפוריים במיכות של מוסכמות וחוסר מחשבה בהירה ומקורית, הלכה נפשו הסיפורית של קסטלר שבי אחר השקפת מיעוט ביהדות, הכופלת בהנחת-היסוד היהודית, שכל יהדות העולם היא מצאצאי היהודים הקדמוניים שהוגלו מארץ-ישראל. טענת-היסוד בסיפרו של קסטלר, היא שמרבית היהודים החיים כיום בעולם, ואשר מוצאם ממזרח-אירופה, אינם צאצאי בני-ישראל אלא הכוזרים - כך שאין להם זכות כלשהי על ארץ-ישראל, ואינם שמים במוצאם. טענה המשמטה, לדעת קסטלר, את הקרקע מחתת לרגלי האנטישמיות.

השבט ה-13 עוסק בגילגוליו של העם הכוזרי אשר, לדעת קסטלר, חלקים ממנו התייהרו בין המאה ה-8 עד למאה ה-10 לספירת-הנוצרים. בתקופה האמורה התגורר העם הכוזרי, שהיה עובד-אלילים ממוצא מונגולי-תורכי, בין גדות היסדהשורר ליסדכספי, צפונית להרי-קוקו וארמניה. הכוזרים, שהיו עד למאה ה-8 פגאנים, התייהרו בשנת 740 לפי גירסה החוזרת ורבה במקורות שונים, הסיבות ההיסטוריות שעליהן מבסס קסטלר את התייהרותם של הכוזרים, הן בכך שהם ניצבו בין שתי מעצמות הגל של אותה תקופה, שיוצגו על-ידי האמונה הנוצרית מחד והמוסלמית מאידך, שביניהן שימשו הכוזרים מעין כוח-שלישי, שלמען עצמאותו היה עליו לבחור באמונה מונותאיסטית. על-מנת שיוכל להמשיך להתקיים בין האימפריה הרומית המזרחית (ביזנטיון) לבין הכאליות הבגדדית.

על יהוד ממלכת הכוזרים קיימת אגדה יהודית, הדנה בוויכוח שנערך בפני מלך הכוזרים בין חכמי דת - נוצרי, מוסלמי ויהודי - ויכוח שבו הוצגו והתמודדו השקפות-העולם של שלוש הדתות, ובסופו של הוויכוח החליט מלך הכוזרים את ההלטה להתייהר ולייחד את בני-עמו. מקורה של אגדה זו נעוץ בחליפת-מיכתבים מהמאה ה-10 בין חסדאי איבן-שפוט, ממנהיגי יהדות ספרד בימי "תור הזהב" לבין מלך הכוזרים. במאה ה-11 חיבר יהודה הלוי את סיפרו הפילוסופי-האולוגי הכוזרי, המהווה נידבך חשוב בתוכנית-הלימודים לבחינות-הבגרות בישראל. בהכוזרי מצג יהודה הלוי את ההתמודדות בין נציגי שלוש הדתות היריבות בפני מלך הכוזרים. על הסיגנון שבו אימצו הכוזרים את היהדות כתם, כותב ארתור קסטלר: "כך לקחו הכוזרים בצורה בלתי מתחייבת את אמונתם החדשה, בלא מנגמה להפנין אמונה זו בינות לבוגרים, מגויאים... בשקריהם..." ומן הראוי לזכור, כי במשך ארבעה היתם המלכת הכוזרים מעצמה צבאית שבלמה את הוויקינגים מהצפון, והדפה את ההסתערות המוסלמית על אירופה מהדרום, עד [1912].

* Arthur Koestler: "The Thirteenth Tribe". The Khazar Empire & its Heritage, 255 pp. Hutchinson.

ג. "חיי-אדם אינם שווים דבר - אך דבר אינו שווה חיי-אדם"

ארתור קסטלר נולד בבודאפשט. בנעוריו היה עד להפליכת-הנפל הקומוניסטית של בלא קון ב-1918, החל לימודיו בווינה. באוטוביוגרפיה שלו חן לשמי התכלת "הוא כתב על תחושותיו כלפי היהדות הדתית: "חשתי רק סלידה מפני אברת-הפולחן, שלכאורה כולה הונאת האלודים והונאת מצפוני של האדם..." בתקופת לימודיו בווינה התקשר אל אחד ממועדוני-הסיף היהודיים, הפך ציוני, ובמחצית שנות ה-20 הגיע לארץ-ישראל, עבד כפועל בקבוצת הפציבה שעליה אמר: "הכניסה לקיבוץ הדתה ככניסה למינור..." אלא שהאכזבה שלו מהקיבוץ היתה מהירה, והוא עזב אותו: "גיליתי כי אין לי מה לעשות שם. נעשיתי נזיר. מברתי לימינדה ברחובות חיפה ורעבתי ללחם..." בתל-אביב התגורר קסטלר על ריצפת דירתו של אביגדור המאירי, וכעבור זמן החל משגר מאמרים לעיתוני בית-אולג'ה-טיין בגרמניה והפך כתבם במיזרח-התיכון. במשך שנותיו בירושלים שיתף פעולה עם זאב ז'בוטינסקי בדואר היום, וכעבור זמן

בשטוף המאה ה-10 הכריעו הרסיים את הכוזרים, ומחו את הזוהת המדינית של ממלכתם. החל מאז נדדו הכוזרים לרוסיה הלבנה, הונגריה ופולין, וזאת מבלי שהור תירו זכר דוקומנטרי לממלכתם.

ארתור קסטלר, המתאר את עלייתה ושקיעתה של הממלכה הכוזרית, טוען בסוחרים יהודים ומלמדים עורו להפיכת הממלכה הכוזרית למעצמה. בין השאר הוא מצטט ספר-היסטוריה ערבי, שבו כתוב: "כבוש, כבשים, דבש ויהודים נמצאים למכביר... מרבית הכוזרים אינם מפלמרים ונוצרים, אלא שהמלך והצרו הינם יהודים..."

ב. "הרי קווקז ולא ארץ-כנען"

למעשה עוסק קסטלר בהשקפה לא-מקובלת על מקור רות ההתיישבות היהודית במלין ובלטא, והפיכתן למרכז היהודי הגדול ביותר בתקופה שקדמה למלחמת-העולם השנייה. בסיפרו הוא סותר את ההשקפה המקובלת על סיפרי-ההיסטוריה היהודים, כי מרכזי ההתיישבות היהודית במזרח-אירופה מקורם בהתפתחות המיסת-חר של העמים הגרמניים. טענתו של קסטלר היא כי אין כל הוכחות לכך בסיפרי הקהילות היהודיות במרכז אירופה.

מסקנות של קסטלר היא שיהדות מזרח-אירופה מעור לם לא היתה יהודית מבחינת ריקעה, והוא מאכלסת בקירבה תערובת עמים ועמעמים, אשר המרכיב הדומיננטי נאנטי בהם הוא תפוצת העם הכוזרי, ושמבחינה גיועית מרביתם אינם ממוצא שמי. מוצאם של יהודים אלה מהרי קווקז ולא מארץ-כנען, ובמרכז התערובת האנתרופי-פולוגית שלהם הם משתייכים לקבוצת העמים האריים שמוצאם מהודו, ולכן, לדבריו של קסטלר: "האנטישמיות התרוקנה מכל משמעותה..."

* קרוב לארבעה מיליון יהודי ברית-המועצות, ויותר מחמישה מיליון יהודים בארצות-הברית, המהווים יותר משני-שלישים של העם היהודי נמנים עם קטגוריה זו. ** ראה אור בעיברית בהוצאת קרני, 1953.